

Hoidanko oikein?

Gustaf Molander. *Hoidanko oikein?*

Eettinen kuormitus hoito- ja hoivatyössä. PS-kustannus.

Juva. 2014. 304 sivua.

Gustaf Molanderin kirjoittama *Hoidanko oikein? Eettinen kuormitus hoito- ja hoivatyössä* -teos pohjautuu Työsuojelurahaston tuella toteutettuun tutkimushankkeeseen. Tutkimuksen tarkoitus oli tehdä vanhustyön arjen eettiset haasteet ja valinnat tietoisiksi, näkyviksi ja puhutuiksi. Tutkimusaineisto kerättiin eri puolella Suomea toimivista sekä julkisista että yksityisistä vanhusten tehostetun palveluasumisen, vanhainkodin ja terveyskeskuksen vuodeosastoilta havainnoin, haastatelluin ja kyselyin. Tutkimusraportti on luettavissa Työsuojelurahaston Internet-sivuilla (TSR 109074).

Hoidanko oikein? Eettinen kuormitus hoito- ja hoivatyössä -teoksen tarkoituksena on esitellä vanhustyön arkea eettisen kuormituksen valossa empiiriseen tutkimukseen perustuvien tulosten pohjalta. Vanhustyöntekijöiden jaksamiseen luodaan teoksessa uudenlainen näkökulma – eettinen kuormitus. Eettisellä kuormituksella kirjoittaja tarkoittaa vanhustyöntekijöiden suullisesti tai epäsuoraan ilmaisevaa huolestuneisuutta sitä, tekevätkö he hoito- ja hoivatyössään oikeita ratkaisuja ja toimivatko he oikein. Eettiseksi kuormitukseksi luetaan kirjassa myös työntekijöiden tunnontuskat, kun he epäilevät tekevänsä tai kokevat jo tehneensä väärin ja toimineensa tavalla, jota he eivät pidä oikeana tai parhaana vanhuksen kannalta. Kir-

ja on tarkoitettu hyödynnettäväksi vanhustyön yksiköissä synnyttämään eettisesti keskustelevaa ilmiötä ja herättämään työntekijät kuuntelemaan omaatuntoaan ja miettimään eettisiä kysymyksiä sekä erilaisia tapoja käsitellä niitä vanhustyön arjessa.

Molanderin kirja koostuu kymmenestä kappaleesta. Teoksen alussa Molander pyrkii luomaan yleistä perustaa etiikalle sekä avaamaan hoito- ja hoivatyön eettisen kuormituksen käsitettä. Teoksen pääpaino on taustalla olevan tutkimuksen ja sen tulosten kuvaamisessa. Tulosten kuvauksissa on hyödynnetty runsaasti vanhustyöntekijöiden puheista kertyneitä autenttisia lainauksia. Kirjoittaja on onnistuneesti laatinut kappaleiden yhteyteen apukysymyksiä, joiden tarkoituksena on auttaa työyhteisöjä virittämään keskustelua vanhustyön eettisistä kysymyksistä. Kirjan lopussa kirjoittaja esittää ratkaisukeskeisesti eettisen kuormituksen ristipaineessa toimivien työntekijöiden erilaisia selviytymiskeinoja sekä huonon oman tunnon ennaltaehkäisemisen keinoja. Kirjan lopussa esitellään myös käytännöllinen itsearviointimenetelmä, jonka avulla jokainen vanhustyöntekijä voi tunnistaa ja seurata oman eettisen kuormansa painopisteitä työssään.

Molander on tarttunut rohkeasti teoksessaan aina niin ajankohtaiseen ja tärkeään aiheeseen, joka koskee vanhustyön eettisyyttä. Eettisyydessä on kysymys siitä, mikä on hyvä ja oikea tapa elää, toimia ja kohdata muita ihmisiä. Vanhustyö on eettisesti vaativaa, koska hoitajalta vaaditaan erityistä herkkyyttä ja kunnioitusta hänen kohdatessaan pitkään eläneen ihmisen, joka saattaa olla riippuvainen toisen ihmisen tuesta ja avusta.

Tämä tarkoittaa hoito- ja hoivatyössä sitä, että on oltava erityisen huolellinen siitä, ettei vanhan ihmisen oikeuksia kavenneta heidän sairautsiensa tai toimintakyönsä aiheuttamien rajoitustensa vuoksi.

Eettiset kysymykset ovat luonteeltaan ajattomia, mutta eri aikakaudet luovat niihin oman leimansa. Kuten Molander teoksessaan viittaakin, suomalainen sosiaali- ja terveydenhuolto on käynyt läpi viime vuosikymmenten aikana suuria muutoksia, jotka ovat johtaneet käytettävissä olevien taloudellisten resurssien vähentymiseen. Kun taloudellinen tilanne on yhteiskunnassa heikentynyt, se näkyy värjäämättömästi myös vanhustyön arjessa. Molanderin teoksen monet lainaukset vanhustyöntekijöiden puheista maalaavat lukijalle, ehkäpä ajoittain jopa liiallisestikin kuvaa siitä, että taloudellisen tilanteen heikentyessä yksittäinen työntekijä joutuu usein tilanteisiin, joissa hän joutuu punnitsemaan, millä tavalla toimia säästöpainneiden alla vanhan ihmisen parhaaksi. Kirjoittaja jopa esittää kirjassaan lainauksen eräästä viitteestä, jossa todetaan, *taloudellisten ja hallinnollisten kriteerien kaventavan monesti työn puitteita ja tekevät osaltaan jopa mahdottomaksi ihmisestä välittämisen, kun toimintaa määrittää minimin normi*. On tärkeää, että vanhustyön epäkohdista synnytetään keskustelua, ja hoidossa esiintyviin puutteisiin tulee aina suhtautua vakavasti. Lukija jää kuitenkin kaipaamaan tekstiin vahvempaa näkökulmaa siitä, että eettisesti korkeatasoinen hoito ja vanhoista ihmisistä välittäminen tulevat näkyviksi viimekädessä työntekijän ja vanhan ihmisen kohtaamisissa. Jokaiseen kohtaamiseen työntekijä voi vaikuttaa vastuullisesti omalla toiminnal-

laan. Välttämättä ei ole mikään erillinen hoitotoimi, vaan perustuu työntekijän kykyyn tuntea ja eläytyä. Näen myös, että onnistuneiden kohtaamisten turvaamiseksi ei riitä pelkästään resurssien lisääminen, vaan siihen tarvitaan myös vanhoista ihmisistä välittämistä.

Teoksessa kuvatut eettisesti haasteelliset työtilanteet kiinnittyvät vanhustyön arkisiin, ihmisten jokapäiväisistä toiminnoista huolehtimisen ja hoitopäätöksiin liittyviin tilanteisiin, kuten ruokailutilanteisiin, kipujen tulkitsemiseen, hoitoon sijoittamiseen ja lähettämiseen muualle jatkotutkimuksiin sekä hoitolinjauksista sopimiseen. Kirjassa kuvatut eettisesti haasteelliset työtilanteet ovat tunnistettavissa myös aikaisemmasta vanhustyön eettisyyteen liittyvästä kirjallisuudesta. Eettisesti haasteelliset tilanteet koskettavat pääosin vanhan ihmisen itsemääräämisoikeutta, yksityisyyttä ja päätöksentekoon osallisuutta. Niitä hoitamisen arvoja, joita on usein helppo loukata erityisesti laitoshoidossa, jossa kohdataan toimintakyvyiltään haavoittuneita vanhoja ihmisiä.

Kirjan loppuosassa on pyritty ratkaisukeskeisesti kuvaamaan keinoja, joiden avulla vanhustyöntekijät pyrkivät selviytymään eettisesti kuormittavasta työstään. Vanhustyössä tarvitaan jatkuvaa keskustelua niistä keinoista, joilla voidaan pitää yllä eettisesti korkeatasoista toimintaa ja turvata hoidettavien vanhojen ihmisten hyvä. Uskon, että kirjaa voidaan hyödyntää vanhustyön yksiköissä synnyttämään eettisesti keskustelemaa ilmapiiriä. Teoksen käytännönläheiset esimerkit saattavat rohkaista työntekijöitä ammattitaustasta riippumatta tuomaan esille omia näkökulmiaan ja arvojaan. Ilman yhteistä arvokes-

kustelua ja yhteisesti luotuja pelisääntöjä eettiset päätökset saattavat helposti perustua sattumaan. Yhteisen reflektoinnin kautta saavutetaan perusteet erilaisille vanhan ihmisen hoitoa koskeville päätöksille, jotka kestävät eettisen tarkastelun. Arvokeskustelu on tärkeä osa eettistä toimintaa. Kun arvot sisäistetään, ne heijastuvat kaikkeen, mitä työyhteisössä tehdään.

Kirjan loppuosassa esitetty *Kannatko Sinä eettistä kuormaa?* -itsearviointin työkalu. Työkalu sisältää 20 kysymystä, joilla kartoitetaan työntekijän kokemaa eettistä kuormaa. Kirjoittajan mukaan työkalua voidaan hyödyntää työtekiäjien, esimiesten ja työterveyshuollon yhteistyön apuvälineenä, kun tunnustetaan eettistä kuormaa ja kehitetään keinoja jakaa sitä. Eettisen kuorman kokemisen tunnistaminen on tärkeää. Yhtä tärkeää olisi käynnistää prosessi, jossa eettistä kuormaa aiheuttavia haastavia tilanteita eri tasoilla pyritään ratkaisemaan jo ennaltaehkäisevästi, jotta työntekijöiden ei tarvitsisi kokea eettisiä tunnontuskia työssään. Sillä vasta ratkaisut eettistä kuormaa aiheuttaviin haasteisiin estävät vanhustyöntekijöitä uupumasta työhönsä. Teoksessa jää hieman ohueksi osio, jossa esitetään erilaisia ratkaisukeinoja haasteellisesti koettuihin tilanteisiin. Itsearviointityökalun hyödyt jäävät nähtäväksi.

Kokonaisuutena kirja herättää lukijaa miettimään, kirjan tavoitteiden mukaisesti, vanhustyön eettisiä kysymyksiä sekä pohtimaan erilaisia tapoja käsitellä niitä vanhustyön arjessa. Uskon myös, että kirjaa voidaan hyödyntää vanhustyön yksiköissä synnyttämään eettisesti keskustelemaa ilmapiiriä. Näistä syistä *Hoidanko oikein? Eettinen*

kuormitus hoito- ja hoivatyössä–kirja on tärkeä ja tutustumisen arvoinen teos.

SINI ELORANTA
Sb, TtT, kl opettaja
Turun yliopisto,
hoitotieteen laitos